

nél említettük, részben egyéb módon is. A gyermekeknek és az ifjúságnak az egyház szervezetével, hitével, életével való megismertetése, az egyházi élet kérdéseibe való bevezetése, sőt arra vonatkozó véleménynyilvánítása, még ha az a kritika jegyében folyik is le, azok az eszközök, amelyek elsősorban érdeklődést, aztán tiszteletet és ragaszkodást ébresztenek a lelkekben, mert csak az iránt lehet valaki tiszteletteljesen fegyelmezett, amit ismer és szeret. Az egyház vezetőségének nem szabad félnie attól, hogy mindent megtegyen arra, hogy a gyülekezet tagjait a feladatok és terhek közös vállalására ránevelje s különösen az ifjúságnál van erre nagy szükség.

c. *A pásztoráció munkája* is igen sok feladatot nyújt a fegyelem gondolatának felébresztésére. Az egyes lélek erősítése és edzése az Isten akaratával való közösségre, a tévelygők, szektásodásra hajlók figyelmeztetése, az egyház hivatása melletti megállás stb., ezek mind módot nyújtanak arra, hogy a gyülekezet megérezze Isten lelkének hatását, s hogy a lelkész nem a saját bölcsességét hirdeti amikor ezekről beszél, hanem az őt is kényszerítő Isteni akaratot.

d. Végül magában az *egyház kormányzásában és igazgatásában* is szükséges meglátni ezt a kapcsolatot a fegyelem kérdésével. Magának az egyház vezetésének olyannak kell lennie, amely a fegyelmet mutatja és példázza. Elsősorban a lelkésznek kerülnie kell minden olyan eljárást és magatartást, amely fegyelmezetlenséget mutat, s amelyről a gyülekezet tagjai azt láthatnák, hogy csak ajánlja, de nem gyakorolja a fegyelmet. Ugyanez áll az egyházközség előljáróira nézve is. A magaviseleten túl azonban az egyház egész vezetésében érvényesülnie kell a fegyelem gondolatának abban, hogy a vezetők minden szinten, alázatosan Isten előtti felelősséggel, Isten akaratát mindenkor irányadónak tekintve járnak el az egyház minden ügyében.

TÖRÖK ÁRON

ELVÁRÁSAINK A TEOLÓGIAI HALLGATÓ MAGATARTÁSÁT ÉS LEGÁCIÓS SZOLGÁLATÁT ILLETŐEN

Előadásomat egy személyes vallomással kezdem, melyet az alábbiakban fogalmazok meg: e számomra megtisztelő szerep vállalásának pillanatában nem számoltam eléggé komolyan azzal, hogy ennek a tulajdonképpeni gyakorlati kérdésnek előadás formájában való feldolgozása, de különösen annak azok elé terjesztése, akik elsősorban érdekeltek és érintettek benne, akiket közvetlenül érint - kényelmetlen lehet számomra. A kényelmetlen szerep pedig általában senkiben sem támaszt lelkesedést iránta, de különösen senkiben nem képes olyan mértékben felfokozni azt, hogy betöltése - egyértelműen - pozitív megoldáshoz vezessen.

Időközben, amíg csak érlelődtek bennem a tárgyhoz kapcsolódó vagy kapcsolható gondolatok, ráadásul az is belém döbbsent, hogy a felkérést nem ötletszerűen, de minden bizonnyal tudatos megfontolás következtében kap-

tam én. Végül is az a felismerés és meggyőződés oldotta fel valamennyire sajátos nyugtalanságomat, hogy valakinek a kényelmetlen szerepet is vállalni kell, hiszen itt nem rólam, nem is csak rólatok: mai unitárius teológusokról, legátusokról és eljövendő lelkészekről van szó, de mindenekelőtt arról az egyetemes lelki közösségről s annak jövőbeli történelmi útjáról, mely 1600 óta unitáriusnak nevezetik. S mely lelki közösség, többbretű áldozat árán ugyan, de kiállta az átmenetileg el-elcsendesülő, alapjában véve azonban - valamilyen mértékben és formában életrejötte-megalakulása óta - szüntelenül dúló politikai-gazdasági-hitelvi viharok olykor igen súlyos próbáit.

Ez a megnyugtató tény és igazság Isten után és unitárius népi közösségünk egésze mellett nagyban köszönhető azoknak is, akiket az egyetemes egyház, egyházkörök és egyházközségek élére a letűnt századok folyamán őrállóként, pásztorokként hívott el az Úr. Ha nem lett volna általában bennünk elég öntudat, elég felelősség és hivatásérzet, elég elszánt akaraterő, következetes hitbeli meggyőződés, elég mély Isten és emberszeretet, ha nem lettek volna kultúrájukban, képzettségükben, humanizmusukban felsőbbrendűek, ha elveszítették volna türelmüket s nem égette volna őket a helyállásnak és tettekrezségnek lángja, a szolgálatnak tüze, lemorzsolódott volna, felszívódott volna egyházunk és vallásunk, s ma már nem beszélénk annak megújulásáról, nem vívódnánk jövője megtervezésének tekintetében. Köszönjük meg Istennek, hitelődeinknek és hithőseinknek, hogy ez mindmáig nem következett be, s így az ún. „hogyan tovább?” kérdéssel ma is foglalkozhatunk. „Mert a világ halad, most került dülőre” fogalmazta meg egykor Ady Endre, s ma is nekünk is meg kell válaszolnunk az ugyancsak általa feltett drámai kérdést: „Érdemesek vagyunk életre, jövőre?” De hadd szóljon hozzánk nyomban itt, régi, de ma is megszívlelendő felhívásával az apostol is: „Megújuljatok pedig a ti elméteknek lelke szerint.” (Ef 4, 23)

Egy magyar zseni költő megállapítására és kérdésére s egy olyan apostol felhívására utaltam, akinek teológiájával sok tekintetben nem értünk egyet ugyan mi unitáriusok, de akit útkeresésünkben mellőzni mégsem lenne célra-vezető.

Témánknak kettős vetülete van. Éspedig:

I. Milyennek látja és várja az unitárius lelkészi szolgálatra készülő ifjakat a lelkész és általában az unitárius közvélemény?

II. Milyen elvárásai vannak a lelkésznek és a gyülekezetnek a legátussal kapcsolatban?

Az első pont alattiből személyesen reám vonatkozót az alábbiakban próbálom megfogalmazni:

1. Történelmünk csaknem 430 esztendeje alatt - számunkra kedvezőbb vagy kevésbé kedvező körülmények között - elsőrendű elvárásként szerepelt, hogy a lelkészi pályára készülő unitárius ifjú a tanulmányi éveket ne töltsé haszontalanul, eredménytelenül! Amennyi felfogó képességet, amennyi szorgalmat és akaraterőt és amennyi hitet adott neki az Isten, azt a legmesszebbmenő komolysággal, önmaga iránti igényességgel és hézagmentes következetességgel használja arra, hogy lelkészé képezze magát a szó unitárius értelmében. Erre nemcsak azért van szükség, mert kikerülve a teológiáról, egy kisebb-na-

gyobb gyülekezet lelki gondozását kell vállalnia s tévútra annak tagjait nem vezetheti, de hangsúlyozottan szükség van erre azért is, mert más népek és más vallásúak előtt is a tiszta unitárius hit és életfelfogás képviselője, védelmezője, esetenként hátor harcosa is kell hogy legyen. Véleményem szerint ez az igény és elvárás szükségszerű, hangsúlyozottan fontos ma is.

2. Derengő hivatásérzetét és tudatát erősítse-fokozza olyan mértékűvé, melynek birtokában mindennemű kísértésnek, meghasonlásnak bármikor ellenállni képes és kész.

3. Aki komoly készüléssel, önképzéssel és önneveléssel is 5 teológiai év alatt nem képes felnőni erre a szintre, annak minden lelkészi munkája, de különösen palástos szolgálatai olyan terhet fognak jelenteni, melyet gyönyörűséggel viselni nem lesz képes soha! Ellenkezőleg! Egyszer csak arra ébred, hogy kín és félelem kíséri minden ilyen szolgálat vállalását és végzését. Óvja meg Isten minden lelkészünket ettől, de gyülekezeteinket is az idejutott lelkészeketől.

4. Elvárás-igény volt mindig, hogy megjelenésében (öltözködés, hajviselet) a teológus, illetve a szolgálatát megkezdő és végző unitárius lelkész példamutatóan tiszta, rendes legyen mindig. Ne hódoljon a jövő-menő divatnak, feltűnést ezzel semmiképpen ne keltsen, főként olyant, mely a közvéleményt elmarasztaló híralatra készíti. (Két véglet: dr. Simén Dániel: még a disznóól takarítását is fekete ruhában végezze; farmernadrágot is felvehet a palást alá. Szónoklati gyakorlat: Paderevszki Ignác.)

5. Az unitárius lelkész józan élete, példás családi élete, pontossága, szavahihetősége, megbízhatósága, a közvagyon feletti őrködése, anyakönyvek, jegyzőkönyvek szép, olvasható írással való vezetése, pénzkezelésének megbízhatósága, olyan régi igények és elvárások, melyek hangsúlyozottan merülnek fel manapság. (Józan élet: Néhai Máthé Zs. elköszönése.)

6. Olcsó népszerűség keresése soha ne legyen célja, de még eszközértékként se szerepeljen előrehaladásának útján. A tapasztalat szerint ez előbb-utóbb keserű meghánást von maga után. (Egy próféta sem kedves a saját hazájában. Tegeződés-mezítlábjárás stb.) Lehúz a porba és sárba-szennybe, ahelyett, hogy fénylő magasságokba emelne minket, s példánkat követhetnék azok is, akik gondjainkra vannak bízva. Éljen, viselkedjék és végezze úgy a maga teendőit a lelkész, hogy az ún. két lépés távolságot tartva is tekintélye legyen a szó jó értelmében.

7. Igen fontos jogos igény és elvárás volt, s véleményem szerint máig sem hullott ki az idők rostáján, hogy az egyházi szónok tanuljon meg szépen, helyesen, tisztán, ékes anyanyelven szerepelni hallgatósága előtt. Ez a tehetség nem egyformán adatott ugyan, de szorgalommal, erős akarattal és elhatározással kifejleszthetjük magunkban. (Lásd: Cicero) Századokon át ez volt az unitárius lelkészek ténykedésének az a területe, ahol felnéztek ránk a kívülállók is (más felekezetűek), érdemünként könyvelték el, pozitív értékeléssel hivatkoztak ránk, piros pontot adtak nekünk. Megvallom őszintén, hogy e tekintetben engem rossz sejtelen és aggodalom környékez. Félő, hogy fokozatosan elveszítjük ezt a figyelemre méltó érdemet, mert kényelmesebbnek tartjuk leírni és felolvasni szószerki beszédeinket, mint megtanulni és szabadon

előadni azt. (Én 50 esztendő alatt ezt soha, egyetlen esetben sem gyakoroltam, még illusztrációként használt történetek, idézetek, versek esetében sem. Felfogásom, hogy „sikeres” szónoklatot tartani csak az a lelkész tud, aki a szószéken még vázlatot sem használ! Más a hatás, könnyebb a hídépítés értelemről értelemig és lélektől lélekig.)

8. Komoly figyelemmel kell rákészülni arra a lelkési munkára is, mely a család és beteglátogatás, valamint a valláserkölcsei nevelés és általában a pásztoráció terén vár a gyakorló lelkészekre. Számolni kell azzal, hogy lélektani, erkölcstani és pedagógiai ismeretek nélkül ez a tevékenység nem jár és nem is járhat megfelelő eredménnyel. A lelkési pályára készülő unitárius ifjak idejében ismerjék fel ezt a szükségességet s ha kell önszorgalomból is fejlesszék magukat e tekintetben.

Tudom, hogy lehetne még más igényekre és elvárásokra is hivatkozni, de nem bővitem itt és most azoknak sorát. Az elképzelésem szerinti képet - a holnap unitárius lelkészéről - nem én vagyok egyedül illetékes megrajzolni. „Egy szál fa nem erdő, egy sír nem temető!” Új igényeket fogalmaz meg a csaknem minden tekintetben megváltozott élet, új elvárások parancsszerűen jelentkeznek s ezek alól egyházunk sem vonhatja ki magát, nem szigetelődhetünk el sem elméleti, sem gyakorlati értelemben. Sok minden időszerűtlenné válhat hamarosan abból, ahogyan mi értelmeztük és láttuk, elavulttá abból, ahogyan mi gyakoroltuk nehéz évtizedek alatt papi hivatásunkat. A tudományos kutatások újkori vagy jövőbeni idevágó eredményeire is gondolok, de hinni merem, hogy az új és újabb értelmezések a vallás örök igazságait, az időtálló értékeket jövőben sem fogják kikezdeni! Mert „ami korhadt, az a korhadása, és ami lélektől lett, megmarad!” (R. S. Az óriás.)

II. Áttérve előadásom második részére - egészen röviden - a lényegre próbálok összpontosítani. A legátussal kapcsolatos véleményemet és elvárásomat kell megfogalmaznom. Kényelmetlen szerep, vallom e helyen másodszor is már, de ha elvállaltam, kötelességem be is tölteni azt.

Sepsiszentgyörgyi lelkésziségem közel 24 esztendeje alatt mintegy 70 ún. legátus-jelentést írtam meg a leküldött minta elvárásai szerint. Érdekes, s egyben talán hasznos is lenne, ha én itt most sorban felolvasnám azokat, de bemutatásuk - sajnos - nem férne bele időben ennek az előadásnak keretébe. Épp csak annyit említek meg, hogy engem az igazságosság, az őszinteség, az építő szándék vezérelt mindig - még az ún. hiányosságok felsorolása esetében is -, a mindenkori legátus egyéniségével, felkészültségével, szereplésével, magatartásával kapcsolatos véleményemnek nyilvánításában. Akik ezt a jószándékú építeni akarást helytelenül fogták fel és értelmezték (a néhai szaktanárra és teológusokra egyaránt gondolok), azok megsértődtek s a visszajelzések szerint „mumusként” emlegettek, akitől tartani vagy éppenséggel félni kell! Ennek ellenére a közel negyedszázad alatt egyszer sem maradtunk legátus nélkül. Álláspontomat e tekintetben ma sem tartom szükségesnek megváltoztatni. Csak másodrendű kérdés ui. az, hogy miképpen vélekednek rólam a legátusok. Sokkal lényegesebb és fontosabb ennél, hogy az érdemleges erények-képességek tudata elbizakodottá ne tegyék őket, s az észlelt fogyatékoságok negatív reakciót ne váltsanak ki belőlük. A Zsidókhöz írt levelet hívom segítségül,

amikor szemtől-szemben veletek elvárásomat megfogalmazom: „Törekedjünk tökéletességre” (6, 1) a megjelenésben, a magatartásban, a tisztesség és illem-tudásban, a lelkeszi családhoz és a gyülekezeti tagokhoz való viszonyulásunk-ban. A magatartás első számú bírálója, megítélője éppen a lelkeszné s ezt nem szabad elfelejtteni. Ő terít asztalt, ő vet ágyat stb. Mindent megtesz általában, hogy a legátus, mint vendég, igazán jól érezze, „otthon” érezze magát. Ezzel visszaélni nem illik, nem szabad. (Inyenc-különc-válogatós az étkezésben stb. Szentpáli egykori legátus esete.)

A lelkeszné véleménye nem kerül bele a jelentésbe se negatív, se pozitív vonatkozásaiban, mégis lehet, hogy inkább kell tartani attól vagy örvendeni annak.

SIMÉN DOMOKOS

ADALÉKOK A MAGYARSZENTBENEDEKI EGYHÁZKÖZSÉG TÖRTÉNETÉHEZ (2 rész)

Így végződött a 18. század és így folytatódott tovább a 19. század is. A század elején tartott vizsgálatokból kitűnik az egyházközség anyagi helyzete, a belsőemberek javadalma²⁷, a következők szerint: Kőtemplom és torony, zsendelyesek, 2 harang, a kerítés vesszőből és tövishől van készítve. A temető közös a reformátusokkal. A papi „funduson” boronafából készített jó zsendelyes ház, szín, pajta, csűr, sertésól szalma fedéllel és egy kőkút. A mesteri telken sövényből font szalmás faház, csűr, pajta és sertésól szalmával fedve. „Mater eccla, de most filiája nincsen”. Zselléri telke egy van az egyházközségnek, melyen három ház van, mind külön gazdával. Külső föld nem járt a zsellérházzal, de 2, illetve 4 forint fizetésén kívül ők dolgozták az egyházközség összes szőlőjét²⁸. A lelkesz és mester használatában van összesen 193 vékás szántó, 18 szekér szénát termő kaszáló és 70 veder bort termő szőlő. Régebb minden ökrös gazda 1-1 napot szántott, most kevés ökrös gazda van. Az egyházközségben három patrónus van: Jármí Miklós, Szentkirályi József²⁹ és a gondnokságot is viselt Csiki István. A lelkesznek hárman adnak évente 15 kalongya búzát, a két első 5 veder mustot. A lelkesz a 20 kepefizetőtől kap 2-2 kalongya búzát, kik szántóvetők, másoktól 2-2 véka búzát. A szőlősgazdák 2-2 veder mustot, az egész fizetők 4 véka csöves törökbúzát, az egyház erdejéből a lelkesznek 8 szekér fa jár. Esketésért „a falusiak nem igen szoktak fizetni”, keresztelésért 1 tyúkot, vagy 2 sustákat fizettek, a nyári tanításért egy napszám járt. Temetésért nem fizettek semmit.

A mesternek a patrónusok összesen 8 kalongya búzát és 4 veder mustot adtak. A közhér fizetők 1 kalongya búzát, a nem szántó-vetők 1 véka búzát, akinek szőlőse volt 1 veder mustot, mindnyájan 2 véka csős törökbúzát. A tanításért gyermekenként 1 veder mustot vagy közös megegyezés szerint dologgal (napszámmal) fizettek. A búcsúztatóval történt temetésért 3 máriást, másként semmit sem fizettek. Az egyházközség erdejéből járt 4 szekér fa. Ré-